

TÜRKİYE FİNANS PIYASALARININ GELİŞİMİ VE AB ÜLKELERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

1. Giriş

1999 ve 2001 yıllarında yaşanan bankacılık krizlerinin ardından zor bir yeniden yapılandırma döneminden geçerek günümüzde büyüme eğilimine girmiş olan Türkiye finans sektöründe büyümenin temel dinamiğini bankacılık sektörü oluşturmaktadır. Türkiye, sermaye piyasalarında ise daha yavaş bir gelişme kaydedebilmiş dolayısıyla bu sektör, bankacılık sektörünün gerisinde kalmıştır. Buna karşın, genel anlamda, ekonomi ve maliye politikalarında yakalanmış olan istikrar ve başta Türk Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu olmak üzere hukuk alanında yapılan yeni düzenlemeler ile Türk finans sektörünün gelişimi geçmiş dönemlere nispeten daha istikrarlı olmuştur. Bu gelişmeler, küresel ölçekte hazırlanan ve belirli ülke ya da finans merkezlerini çeşitli kriterlere göre karşılaştıran birçok rapora genelde Türkiye özelinde ise İstanbul açısından olumlu yansımıştır.

Bununla birlikte, bankacılık sektörünün temel büyüme dinamiklerinin reel sektör ve ihracat kaynaklı olmaktan çok tüketici kredileri, kredi kartları ve işlem ücretleri kaynaklı olması, sektörde yaşanan bu büyüme ve gelişmenin sürekliliği konusunda güven vermemektedir. Sermaye piyasalarında yaşanan gelişmelerin kaynakları analiz edildiğinde ise özellikle borsada işlem gören bankaların, az sayıdaki mali sektör dışındaki şirketin ve kamu borçlanma araçlarının etkilerinin olduğu görülmektedir.

Çalışmanın izleyen bölümlerinde Türkiye finans sektöründeki gelişmeler AB üyesi olup aynı zamanda OECD üyesi olan ülkeler ile karşılaştırılarak ortaya konulacaktır. Bu nedenle, çalışmanın izleyen bölümlerinin organizasyonu; “ülkelerin ve finans merkezlerinin rekabetçilik özelliklerinin karşılaştırılması”, “ülkelerin bankacılık sektörlerinin karşılaştırılması” ve “ülkelerin sermaye piyasalarının karşılaştırılması” şeklinde olacaktır.

2. Ülkelerin ve Finans Merkezlerinin Rekabetçilik Özelliklerinin Karşılaştırılması

Ülkelerin makroekonomik göstergelerinin gelişim seyri, o ülkede iş yapma kolaylığı ile paralellik göstermektedir. Bu kapsamda Dünya Bankası (World Bank) ve Uluslararası Finans Kurumu'nun (IFC) periyodik olarak yayınladığı “Doing Business Report” başlıklı raporda **iş yapma kolaylığı** açısından 185 ülke karşılaştırılmıştır. Tablo 1’de bu çalışma kapsamında olan AB ülkeleri ile Türkiye karşılaştırıldığında Danimarka, Birleşik Krallık ve Finlandiya'nın ilk üç sırayı aldığı, Türkiye'nin genel puanlamada 69. sırada yer alarak Yunanistan, Romanya ve Çek Cumhuriyeti önünde yer aldığı görülmektedir. Türkiye'nin iş yapma kolaylığı açısından aşama kaydetmesi gerekmektedir. Türkiye'nin ekonomisinde yaşanan olumlu gelişmeler, Türk Ticaret Kanunu'ndaki iyileştirmeler, yerli ve yabancı yatırımcıların desteklenmesine yönelik düzenli olarak geliştirilen teşvikler ve altyapıdaki iyileşme ve geliştirme yatırımları göz önüne alındığında,

Türkiye'nin iş yapma kolaylığı açısından gelişme potansiyeli olduğu açıktır (World Bank & IFC, 2014).

Ülkelerin küresel ticarete gelişmişliklerini gösteren bir başka gösterge ise *The Heritage Foundation* tarafından düzenli olarak hesaplanarak kamuoyuna duyurulan "Ekonomik Özgürlük Endeksi"dir. "Ticaret Ağırlıklı Ortalama Gümrük Tarifesi Oranı" ve "Gümrük Tarifesi Dışı Engeller" olmak üzere iki temel değişken dikkate alınarak, 181 ülke kapsamında hesaplanan endekse göre çalışma kapsamındaki ülkeler arasında İrlanda, Danimarka ve Birleşik Krallık ilk üç sırayı almış, Türkiye ise genel puanlamada 64. sırada yer alarak Portekiz, Fransa, İtalya ve Yunanistan'ı geride bırakmıştır (Heritage Foundation, 2014).

Dünya Ekonomi Forumu'nun yıllık olarak açıkladığı Küresel Rekabetçilik Endeksi'ne göre ise 2014 yılsonu itibarıyla çalışma kapsamındaki ülkeler arasında en rekabetçi ülkeler Finlandiya, Almanya ve İsveç olmuştur. Türkiye ise genel puanlamada 44. olarak Çek Cumhuriyeti, İtalya, Portekiz, Macaristan, Romanya, Slovakya ve Yunanistan'ı geride bırakmıştır (WEF, 2014).

Tablo 1 - Çeşitli Araştırma Sonuçlarına Göre Ülkelerin Rekabetçilik Özellikleri

İş Ortamı	Sıra	Ekonomik Özgürlük	Sıra	Küresel Rekabetçilik	Sıra
Danimarka	5	İrlanda	9	Finlandiya	3
Birleşik Krallık	10	Danimarka	10	Almanya	4
Finlandiya	12	Birleşik Krallık	14	İsveç	6
İsveç	14	Hollanda	15	Hollanda	8
İrlanda	15	Almanya	18	Birleşik Krallık	10
Almanya	21	Finlandiya	19	Danimarka	15
Hollanda	28	İsveç	20	Avusturya	16
Avusturya	30	Avusturya	24	Belçika	17
Portekiz	31	Çek Cumhuriyeti	26	Fransa	23
Belçika	36	Belçika	35	İrlanda	28
Fransa	38	İspanya	49	İspanya	35
Polonya	45	Polonya	50	Polonya	42
Slovakya	49	Macaristan	51	Türkiye	44
İspanya	52	Slovakya	57	Çek Cumhuriyeti	46
Macaristan	54	Romanya	62	İtalya	49
İtalya	65	Türkiye	64	Portekiz	51
Türkiye	69	Portekiz	69	Macaristan	63
Yunanistan	72	Fransa	70	Romanya	76
Romanya	73	İtalya	86	Slovakya	78
Çek Cumhuriyeti	75	Yunanistan	119	Yunanistan	91

Kaynak: World Bank & IFC, Doing Business Report, 2014. The Heritage Foundation, Economic Freedom Index, 2014. WEF, Global Competitiveness Report, 2014.

Tablo 2 - Ülkelerin Doğrudan Yabancı Yatırım ve Girişim Sermayesine Erişim Özellikleri

Doğrudan Yabancı Yatırımın GSMH'ye Oranı (2011)			Risk Sermayesinin Erişilebilirliği (2011)		
Sıra	Ülke	%	Sıra	Ülke	%
3	Belçika	17,36	4	İsveç	4,38

9	İrlanda	6,02	10	Finlandiya	3,91
14	Danimarka	4,43	11	Hollanda	3,78
16	Portekiz	4,33	12	Birleşik Krallık	3,77
20	Avusturya	3,37	19	Belçika	3,53
21	Macaristan	3,35	24	Almanya	3,16
23	Polonya	2,95	27	Avusturya	3,01
30	Çek Cumhuriyeti	2,51	37	Fransa	2,77
32	İsveç	2,25	38	Slovak Cumhuriyeti	2,76
34	Birleşik Krallık	2,23	41	Danimarka	2,61
35	Slovak Cumhuriyeti	2,23	43	Türkiye	2,51
37	Türkiye	2,04	44	İspanya	2,50
38	Hollanda	2,04	45	Romanya	2,50
39	İspanya	1,97	47	Çek Cumhuriyeti	2,41
46	Fransa	1,47	49	İrlanda	2,38
48	Romanya	1,41	50	Polonya	2,36
49	İtalya	1,32	52	Portekiz	2,28
50	Almanya	1,13	57	Macaristan	2,10
55	Yunanistan	0,60	59	İtalya	2,03
59	Finlandiya	0,02	61	Yunanistan	1,83

Kaynak: WEF, Financial Development Report, 2012.

Türkiye'ye giriş yapan yabancı sermayenin önemli bir bölümünü doğrudan yatırımlar oluşturmakla birlikte, diğer bir önemli kısmını ise portföy yatırımları oluşturmaktadır. Sıcak parayı ifade eden portföy yatırımlarının daha çok kapalı ekonomilere giriş yaptığı bilinmektedir. Bunun en temel nedenini ise para ve sermaye piyasalarındaki yüksek getiri potansiyeli oluşturmaktadır. Bu nedenle gerek faize dayalı enstrümanlarda gerekse kar payına dayalı enstrümanlarda yabancı sermayenin yüksek işlem hacimleri gözlenmektedir.

Tablo 2'de, Dünya Ekonomi Forumu'nun (WEF) 2012 yılında yayınladığı Finansal Gelişim Raporu'nda, 62 ülkenin doğrudan yabancı yatırımlarının GSMH'ye oranları seçilmiş ülkeler için sıralanmıştır. Tablo 2'den görüleceği üzere, Türkiye'de 2011 yılı itibarıyla doğrudan yabancı yatırımların GSMH'ye oranı %2,04 ile oldukça düşük bir seviyede kalmıştır. Seçilmiş ülkeler arasında Belçika, İrlanda ve Danimarka ilk üç sırayı alırken, Türkiye her ne kadar beklenenden düşük bir orana sahip olsa da Hollanda, İspanya, Fransa, Romanya, İtalya, Almanya, Yunanistan ve Finlandiya'yı geride bırakmıştır.

Tablo 2'de yer alan ülkeler, girişim sermayesine erişilebilirlik açısından değerlendirildiğinde, İsveç, Finlandiya ve Hollanda ilk üç sırayı almaktadır. Türkiye ise bu konuda beklenenden düşük performans sergileyerek genel puanlamada 43. sırada yer almıştır. Buna karşın Türkiye'nin İspanya, Romanya, Çek Cumhuriyeti, İrlanda, Polonya, Portekiz, Macaristan, İtalya ve Yunanistan gibi birçok AB ülkesini geride bıraktığı görülmektedir.

Tablo 3'te çalışma kapsamında ele alınan ülkeler finans merkezleri temelinde ele alındığında, Mart 2011-Mart 2014 GFCI Endeks'e göre Mart 2012'den itibaren AB

ülkelerinin finans merkezlerinde gerileme olduğu görülmektedir. Bu süreçte istikrarlı bir şekilde yükselişini sürdüren tek AB üyesi finans merkezinin Viyana olduğu görülmektedir. İstanbul ise Mart 2011'den itibaren istikrarlı bir şekilde yükseliş gösteren tek finans merkezi görünümündedir.

Tablo 3 - Finans Merkezlerinin Gelişme Eğilimleri (Mart 2011- Mart 2014)

Merkez	Mart 2011		Merkez	Mart 2012		Merkez	Mart 2013		Merkez	Mart 2014	
	Sıra	Derece		Sıra	Derece		Sıra	Derece		Sıra	Derece
Londra	1	775	Londra	1	781	Londra	1	807	Londra	2	784
Frankfurt	14	654	Frankfurt	13	681	Frankfurt	10	703	Frankfurt	11	709
Paris	20	637	Paris	22	650	Viyana	20	685	Viyana	19	696
Edinburgh	29	600	Stockholm	25	645	Paris	26	670	Stockholm	30	683
Amsterdam	32	593	Amsterdam	33	637	Stockholm	32	657	Paris	36	672
Stockholm	33	592	Viyana	34	636	Amsterdam	34	655	Amsterdam	46	652
Madrid	37	588	Kopenhag	36	634	Milan	37	652	İstanbul	47	651
Brüksel	41	581	Edinburgh	37	632	Kopenhag	45	643	Milan	48	650
Milan	41	581	Helsinki	42	626	Brüksel	46	641	Brüksel	57	630
Viyana	43	576	Brüksel	47	620	Madrid	51	635	Varşova	60	626
Kopenhag	46	571	Madrid	49	617	Helsinki	52	634	Kopenhag	61	623
Prag	55	547	Milan	52	609	Edinburgh	54	632	Edinburgh	64	620
Helsinki	56	546	Varşova	54	606	İstanbul	57	626	Madrid	71	604
Varşova	59	538	Prag	56	602	Prag	61	611	Helsinki	72	592
Lizbon	64	525	İstanbul	61	590	Varşova	63	608	Prag	75	589
İstanbul	71	494	Lizbon	68	575	Lizbon	76	552	Budapeşte	77	560
Budapeşte	72	468	Budapeşte	74	552	Budapeşte	78	541	Lizbon	80	536
Atina	73	457	Atina	77	468	Atina	79	473	Atina	83	423

Kaynak: GFCI, The Global Financial Centers Index 9, 11, 13, 15, Mart 2011-2014.

GFCI'nın Mart 2014 raporu ile "dünya genelinde bilinirlik (connectivity)", "çeşitlilik (diversity)" ve "derinlik (speciality/depth)" kriterlerine göre yapmış olduğu kümelendirme çalışmasına göre küresel finans merkezleri; Amsterdam, Frankfurt, Londra, Madrid and Milan olmuştur. İstanbul ise Viyana ile birlikte uluslararası çeşitlendirilmiş bir finans merkezi olarak değerlendirilerek; Kopenhag, Edinburgh, Stockholm gibi birçok önemli finans merkezini geride bırakmıştır.

Tablo 4 - GFCI Mart 2014 Raporu'na Göre Finans Merkezlerinin Gelişmişlik Profili

	<i>Geniş & Derin</i>	<i>Görece Geniş</i>	<i>Görece Derin</i>	<i>Yükselen</i>
	Küresel Liderler	Küresel Çeşitlendirilmiş	Küresel Uzmanlar	Küresel Yarışçılar
Küresel	Amsterdam Frankfurt Londra Paris	Madrid	-	Milan
	Yerleşik Geçiş	Geçiş Çeşitlendirilmiş	Geçiş Uzmanlar	Geçiş Yarışçılar
Geçiş	Brüksel Prag	İstanbul Viyana	Kopenhag Edinburgh	-
	Yerleşik Oyuncular	Yerel Çeşitlendirilmiş	Yerel Uzmanlar	Gelişen Merkezler
Yerel	Budapeşte Lizbon Stockholm	Varşova	Atina Helsinki	-

Kaynak: GFCI, The Global Financial Centers Index 9, 11, 13, 15, Mart 2011-2014.

İstanbul'un, son zamanlarda, finans merkezi olma yolunda gösterdiği planlı çalışmalarının olumlu sonuçlarını aldığı görülmektedir. Gelecekte GFCI Endeks'te yükselerek, küresel finans merkezleri arasında olması ise muhtemel görünmektedir.

3. Ülkelerin Bankacılık Sektörlerinin Karşılaştırılması

Bankacılık sektörünün önde gelen gelişmişlik göstergelerinden birisi, bankacılık sektörü aktiflerinin GSMH'ye oranıdır. Bankacılık sektörünün aktiflerinin GSMH'ye oranı, bankacılık sektörünün dışa açıklığı konusunda bilgi veren bir gösterge olup ekonomideki banka finansmanının ağırlığını ortaya koymaktadır. Tablo 5'ten görüleceği üzere, Polonya, Romanya, Slovakya ve Türkiye haricindeki ülkelerin oranlarının çok yüksek olduğu görülmektedir. Bu veriler, Türkiye bankacılık sektörünün halen dışa kapalı bir yapıda olduğunu ve Türkiye'de bankaların GSMH'nin elde edilmesinde birçok AB ülkelerine kıyasla daha düşük bir role sahip olduklarını göstermektedir. %100'ün üzerinde olması beklenen bu oranın Türkiye'de ancak 2012 yılı itibarıyla bu seviyelere geldiği görülmektedir.

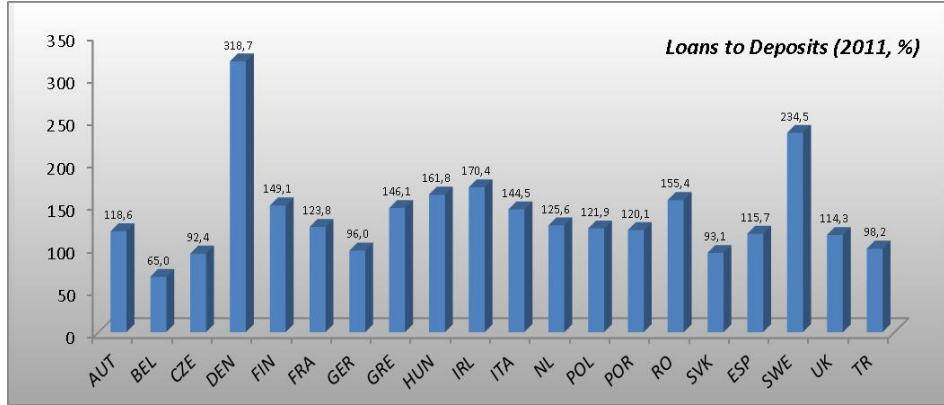
Tablo 5 - Ülkelerin Bankacılık Sektörü Aktifleri / GSMH Oranları

Yıl	AUT	BEL	CZE	DEN	FIN	FRA	GER	GRE	HUN	IRL	ITA	NL	POL	POR	RO	SVK	ESP	SWE	UK	TR
2007	323	389	112	427	171	376	312	173	112	877	220	379	75	260	58	106	285	253	486	70
2008	375	370	106	467	215	396	318	194	120	962	236	374	72	280	60	101	313	272	481	66
2009	375	341	118	497	233	401	310	207	140	1024	247	388	88	309	74	89	328	322	572	85
2010	342	322	121	483	266	405	332	224	128	992	245	382	88	324	75	88	327	308	541	89

2011	337	325	116	478	335	420	326	222	114	839	257	403	84	336	67	84	339	295	559	94
2012	344	313	136	512	338	431	335	247	125	774	292	451	101	366	66	91	377	323	539	106

Kaynak: Euro Banking Association, Euro Banking Statistics, 2013. BRSA, Financial Markets Report, Aralık 2012.

Bankacılık sektörünün performans göstergelerinden birisi ise kredi-mevduat oranıdır. Mevduatların krediye dönüşüm oranını gösteren bu oran, Grafik 1'den görüleceği üzere, 2011 yılı verilerine göre Belçika, Çek Cumhuriyeti, Almanya, Slovakya ve Türkiye haricindeki tüm ülkelerde 100%'ün üzerindedir.

Kaynak: Euro Banking Association, Euro Banking Statistics, 2013.

Grafik 1. Bankacılık Sektöründe (Loan to Deposit) Kredi Mevduat Oranı (2011)

Tablo 6'da ülkelerin 2011 yılı itibarıyla bankacılık sektörlerine ilişkin maliyet gelir, yatırım getirisi ve Bankalararası Piyasa Bağımlılığı verileri yer almaktadır.

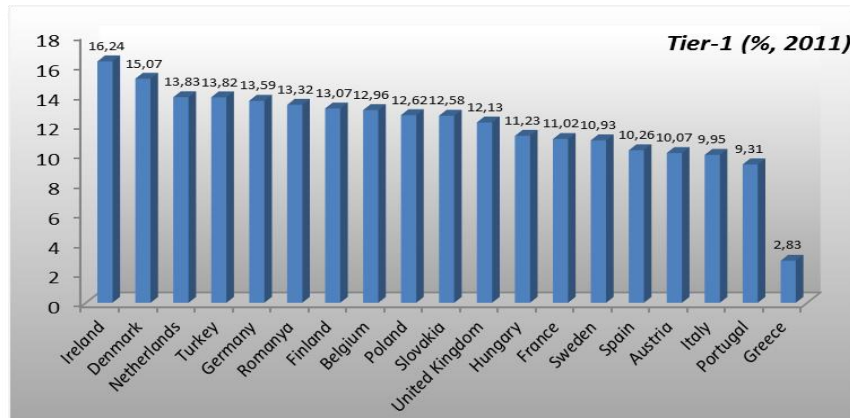
Tablo 6 - Bankacılık Sektörüne İlişkin Çeşitli Göstergeler

Ülke	Maliyet-Gelir	Yatırım Getirisi	Bankalararası Piyasa Bağımlılığı
Avusturya	-72,1	1,5	23,4
Belçika	-65,7	1,4	11,4
Çek Cumhuriyeti	-46,2	13,7	9,3
Almanya	-70,5	2,2	24,6
Danimarka	-66,2	0,6	11,5
İspanya	-51,5	0,1	13,0
Finlandiya	-54,0	8,1	20,9
Fransa	-66,3	5,6	9,9
Birleşik Krallık	-60,9	4,2	5,8
Yunanistan	-61,7	N/A	10,5
Macaristan	-58,3	-7,9	0,0
İrlanda	-40,8	-11,1	9,4
İtalya	-65,0	-13,0	13,8
Hollanda	-60,5	6,2	10,1
Polonya	-51,7	12,3	8,1
Portekiz	-61,5	-4,1	14,6
Romanya	-55,2	1,2	23,2

İsveç	-58,3	10,6	0,0
Slovakya	-49,5	11,1	4,1
Median EU-19	-60,5	1,8	10,5
Türkiye	74,0	14,0	13,0

Kaynak: Euro Banking Association, Euro Banking Statistics, 2013.

Tablo 6'dan görüleceği üzere, Türkiye bankacılık sektörünün gelirlerinin öncelikli bir bölümünü; tüketici kredilerinden, kredi kartlarından ve yıllık aidatlardan elde edilen gelirler oluşturmaktadır. Bu gelirleri ise KOBİ'lere verilen krediler takip etmektedir. Ayrıca görece az sayıda banka bulunması da sektörün kârlı olmasını beraberinde getirmektedir. Türkiye bankacılık sektöründeki bu yapının ihracat odaklı bir bankacılık sistemi haline getirilmesi sektörün GSMH'ye olan katkısının artırılması açısından önem arz etmektedir.

Kaynak: Euro Banking Association, Euro Banking Statistics, 2013.

Grafik 2. Ülkelerin Tier-1 Oranı (% , 2011)

Grafik 2'den görüleceği üzere, Türk bankacılık sektörü, Çekirdek Sermaye Oranı (Tier-1) açısından %13,82 (2011 yılı sonu) ile oldukça yüksek bir orana sahiptir. Bu oranın en düşük %8 seviyesinde olması gerektiği göz önünde bulundurulduğunda, bankacılık sektörünün sağlam bir sermaye yapısına sahip olduğu görülmektedir. Türkiye, bankacılık sektöründe kâr dağıtımının sınırlandırılması ve kârların bünyede bırakılmasının teşvik edilmesi yönünde BDDK tarafından sürdürülen uygulama sayesinde bankaların bilançolarında, toplam ödenmiş sermayelerinin yaklaşık iki katı kadar yedek akçe oluşumu sağlanarak sektörün güçlü özkaynak yapısı korunmuştur. Dünya Ekonomi Forumu'nun (World Economic Forum - WEF) 2012 yılında yayınladığı Finansal Gelişim Raporu'nda 2011 yılı Tier-1 Oranı sıralamasında 59 ülke arasında Türkiye 18. sırada yer alarak birçok gelişmiş ülkeyi geride bırakmıştır. Türkiye, bu çalışma kapsamında ele alınan ülkeler arasında ise İrlanda, Danimarka ve Hollanda'nın ardından 4. sırada yer almıştır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Haziran 2012 itibarıyla bu oranın Türkiye bankacılık sektörü için %16 olduğunu bildirmiştir (World Economic Forum, 2012).

Tablo 7 - Ülkelerin Kredilere Başvuru ve Erişim Kolaylığı Sıralaması

Kredilere Başvuru Kolaylığı			Kredilere Erişim Kolaylığı		
Sıra	Ülke	%	Sıra	Ülke	%
4	Finlandiya	4,77	3	İsveç	4,56
9	İsveç	4,58	8	Finlandiya	4,41
15	Türkiye	4,25	13	Belçika	3,78
22	Almanya	4,14	16	Hollanda	3,74
27	Avusturya	3,99	25	Avusturya	3,21
32	Slovak Cumhuriyeti	3,75	26	Almanya	3,17
33	Belçika	3,74	29	Birleşik Krallık	3,14
36	Birleşik Krallık	3,60	34	Danimarka	3,09
38	Hollanda	3,55	36	Slovak Cumhuriyeti	2,98
39	Polonya	3,46	38	Fransa	2,97
42	Danimarka	3,34	39	Türkiye	2,97
45	Çek Cumhuriyeti	3,29	41	Çek Cumhuriyeti	2,88
51	Romanya	3,08	42	Romanya	2,70
53	İtalya	2,94	46	Polonya	2,55
54	Fransa	2,93	52	Portekiz	2,30
57	Macaristan	2,61	54	Macaristan	2,25
58	Portekiz	2,37	57	İspanya	2,05
60	İrlanda	2,28	59	İtalya	1,98
61	İspanya	1,97	60	İrlanda	1,83
62	Yunanistan	1,72	61	Yunanistan	1,71

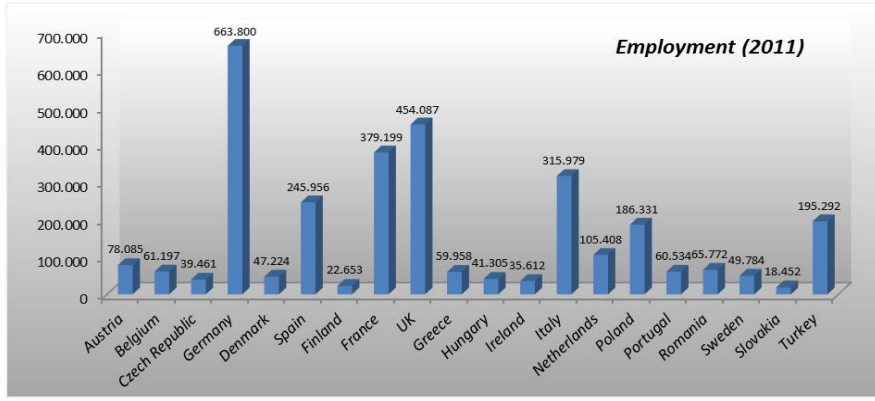
Kaynak: WEF, Financial Development Report, 2012.

Dünya Ekonomi Forumu'nun (WEF) 2012 yılında yayınladığı Finansal Gelişim Raporu'nda 62 ülkenin bankacılık sektöründe kredilere başvuru ve erişim kolaylıkları üzerine yapılan bir ankete de yer verilmiştir.

Bu rapora göre, Türkiye'de kredilere başvuru süreçleri kolay olmakla birlikte, bu kredilere erişim ise düşük seviyelerde kalmaktadır. Gerek kredilere başvuru kolaylığı gerekse kredilere erişim açısından en başarılı bulunan ülkeler; Finlandiya ve İsveç olmuştur (World Economic Forum, 2012). Bu sonuçlar, ilgili ülkelerde KOBİ'lere ve yabancı yatırımcılara dönük başarılı desteklerin olduğunun ve bu ülkelerde mevduat açığının bulunmadığının bir göstergesi niteliğindedir.

Grafik 3'te 2011 yılı itibarıyla ülkelerin bankacılık sektörlerindeki istihdam verileri yer almaktadır. Bu veriler değerlendirildiğinde, Almanya, Birleşik Krallık, Fransa ve İtalya için bankacılık sektörünün yüksek istihdam sayılarına sahip olduğu dikkat çekmektedir. Bu grubu ise sırasıyla İspanya, Türkiye, Polonya ve Hollanda takip etmektedir.

Kaynak: Euro Banking Association, Euro Banking Statistics, 2013.

Grafik 3. Ülkelere Göre Bankacılık Sektöründeki İstihdam Sayısı

Tablo 8’de ise, ülkelerin 100 bin kişiye düşen Ticari Banka Şubeleri, Bankamatik Kartı Yaygınlığı ve Toplam ATM Sayısı verileri yer almaktadır. Her üç parametre açısından da Türkiye’nin geri sıralarda olduğu, dolayısıyla gelişme potansiyelinin açık olduğu görülmektedir.

Tablo 8 - Ülkelerin 100 Bin Yetişkine Düşen Ortalama Şube, Bankamatik Kartı ve ATM Sıralaması (2011)

Ticari Banka Şubeleri			Bankamatik Kartı Yaygınlığı			Toplam ATM Sayısı		
Sıra	Ülke	Birim	Sıra	Ülke	%	Sıra	Ülke	Birim
1	Portekiz	75,91	1	Hollanda	97,61	3	Portekiz	197,05
2	İtalya	66,86	2	İsveç	95,50	6	İspanya	151,87
4	Belçika	47,96	3	Danimarka	90,13	10	Almanya	116,80
5	Polonya	45,83	4	Finlandiya	89,32	12	Fransa	110,07
6	Fransa	43,11	5	Almanya	88,02	13	İtalya	98,56
7	Yunanistan	41,18	7	Birleşik Krallık	87,58	16	İrlanda	92,47
8	Danimarka	41,13	8	Avusturya	86,77	17	Finlandiya	91,72
9	İspanya	39,31	9	Belçika	85,76	18	Belçika	86,37
12	Romanya	33,16	14	İrlanda	70,47	20	Yunanistan	76,72
14	İrlanda	28,63	15	Fransa	69,25	22	Birleşik Krallık	64,58
15	Slovak Cumhuriyeti	26,50	16	Slovak Cumhuriyeti	68,27	23	Danimarka	63,55
16	Birleşik Krallık	25,51	17	Portekiz	68,16	28	Hollanda	58,27
19	Hollanda	23,21	18	Macaristan	62,40	30	Macaristan	56,73
20	Çek Cumhuriyeti	22,53	20	İspanya	62,18	33	Romanya	55,48
27	Almanya	17,58	21	Çek Cumhuriyeti	61,02	34	Polonya	52,10
28	Türkiye	17,38	23	Türkiye	56,64	35	Slovak Cumhuriyeti	50,38
29	Macaristan	16,62	30	Polonya	37,34	36	Avusturya	48,16
30	Finlandiya	15,60	32	İtalya	35,18	38	Türkiye	43,74
34	Avusturya	11,39	34	Yunanistan	33,95	40	Çek Cumhuriyeti	41,65
53	İsveç	N/A	40	Romanya	27,71		İsveç	N/A

Kaynak: WEF, Financial Development Report, 2012.

Bu rapora göre Türkiye bankacılık sektörü, şube sayısı açısından 28. sırada, bankamatik kartı sayısı açısından 23. sırada ve ATM sayısı açısından 38. sırada

yer almaktadır (World Economic Forum, 2012). Bu sıralamalarda Türkiye'nin gerilerde yer almasının nedenleri, Türkiye nüfusunun karşılaştırma yapılan birçok ülkeye kıyasla yüksek olması, Türkiye'de görece olarak az sayıda bankanın faaliyet gösteriyor olması, istatistiklerin Türkiye bankacılık sektörünün internet bankacılığına yöneldiğini göstermesidir.

3. Ülkelerin Sermaye Piyasaların Karşılaştırılması

World Federation of Exchange (Dünya Borsalar Federasyonu) verilerine göre, 2012 yılında borsaların ana pazarlarında işlem gören hisse senedi sayıları, 2011 yılına göre azalış göstermiştir. Tablo 9'dan izlenebilecek bu değişimin sadece Almanya için geçerli olmadığı görülmektedir. Borsa İstanbul'da da bu dönemde işlem gören toplam hisse senedi sayısında %14'lük bir azalış gerçekleşmiştir.

Tablo 9 - Borsalarda İşlem Göre Hisse Senedi Sayısı (2011-2012)

Borsa İsmi	2011			2012		
	Yerli	Yabancı	Toplam	Yerli	Yabancı	Toplam
BME İspanya Borsası	3.241	35	3.276	3.167	33	3.200
NYSE Euronext (Avrupa)	969	143	1.112	939	134	1.073
Alman Borsası	670	76	746	665	82	747
Atina Borsası	269	3	272	262	3	265
Borsa İstanbul	263	1	264	226	1	227
Viyana Borsası	88	17	105	84	15	99
Budapeşte Borsası	52	2	54	51	1	52
İrlanda Borsası	48	7	55	42	8	50
Toplam	5.600	284	5.884	5.436	277	5.713

Kaynak: World Federation of Exchange, Capital Market Statistics, 2013.

Borsaların yerli ve yabancı olarak sınıflandırması yapıldığında ise, BME İspanya Borsası, NYSE Euronext, Alman Borsası ve Viyana Borsası'nın diğer borsalara nispeten yabancı şirketlerin de işlem gördüğü borsalar oldukları gözlemlenmektedir.

Tablo 10'dan ülkelerin borsalarının "borsa cirosu oranları" değerlendirildiğinde başta Türkiye olmak üzere birçok ülkenin yüksek oranlara sahip olduğu, dolayısıyla bu borsalarda hisse senedi el değiştirme hızının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 10 - Borsaların Borsa Ciroosu Oranı ve Borsa Kapitalizasyonunun GSMH'ye Oranları (2011)

Borsa Ciroosu Oranı			Borsa Kapitalizasyonunun GSMH'ye Oranı		
Sıra	Ülke	Değer	Sıra	Ülke	Değer
1	Türkiye	237,86	7	Birleşik Krallık	129,95
3	İtalya	191,19	11	İsveç	111,98
10	İspanya	128,63	16	İspanya	85,97
11	Macaristan	123,27	20	Hollanda	76,34
13	Birleşik Krallık	117,62	22	Fransa	74,65
14	Almanya	114,95	27	Danimarka	66
17	Finlandiya	109,58	33	Belçika	55,56
18	Hollanda	108,16	34	Finlandiya	43,11
21	İsveç	91,67	35	Almanya	40,57
24	Avusturya	89,07	40	Portekiz	38,66
25	Fransa	83,13	42	Türkiye	37,12
26	Yunanistan	81,25	44	Polonya	35,16
28	Danimarka	77,94	45	Çek Cumhuriyeti	24,34
36	İrlanda	58,25	46	Macaristan	21,69
37	Polonya	54,03	48	Yunanistan	20,79
39	Belçika	47,55	51	Romanya	19,09
41	Portekiz	38,72	53	Avusturya	15,71
42	Çek Cumhuriyeti	33,66	54	İtalya	15,17
53	Romanya	7,45	55	İrlanda	15,1
58	Slovakya	4,65	59	Slovakya	4,94

Kaynak: WEF, Financial Development Report, 2012.

Tablo 10, Borsa Kapitalizasyonunun GSMH'ye oranı açısından değerlendirildiğinde ise ülkelerinin GSMH'lerine en yüksek katkıyı veren sermaye piyasalarının Birleşik Krallık, İsveç ve İspanya olduğu görülmektedir. Türkiye'nin, genel sıralamada gerilerde yer alarak 42. sırada olmasına rağmen birçok AB ülkesini geride bıraktığı görülmektedir.

Tablo 11'den, ülke borsalarının Tahvil Piyasaları ile GSMH ilişkisi analiz edildiğinde, Danimarka ve İrlanda'nın Özel Sektör Yurtiçi Tahvil'lerinin GSMH'ye katkılarının yüksek olduğu, Türkiye'nin ise son sıralarda yer aldığı görülmektedir. Türkiye'nin bu denli gerilerde yer almasının nedenleri, yüksek faiz oranları nedeniyle özel sektörün kamu sektörü ile rekabet edememesi ve tahvil ihraç edebilecek nitelikteki şirket sayısının oldukça sınırlı olmasıdır. Bu nedenle Türkiye'de özel sektörün finansmanı bankacılık sektörü eliyle olmaktadır.

Tablo 11 - Tahvil Piyasalarının GSMH ile İlişkisi (2011)

Özel Sektör Yurtiçi Tahvil Piyasası Kapitalizasyonunun GSMH'ye Oranı			Kamu Sektörü Yurtiçi Tahvil Piyasası Kapitalizasyonunun GSMH'ye Oranı			Özel Sektör Uluslararası Tahvillerin GSMH'ye Oranı			Kamu Sektörü Uluslararası Tahvillerin GSMH'ye Oranı		
Sıra	Ülke	Değer	Sıra	Ülke	Değer	Sıra	Ülke	Değer	Sıra	Ülke	Değer
1	Danimarka	177	2	İtalya	88,6	1	İrlanda	203	1	Yunanistan	70,8
2	İrlanda	109	5	Fransa	61,3	2	Hollanda	163	3	Belçika	29,8

4	Hollanda	69,5	6	Birleşik Krallık	58,3	3	Birleşik Krallık	124	4	İrlanda	26,7
5	Portekiz	67,3	7	Belçika	57,2	4	İspanya	109	5	Finlandiya	26,7
7	Fransa	54,7	9	Yunanistan	51	5	Portekiz	84,5	6	Portekiz	26,4
9	İspanya	52,9	11	Almanya	48,6	6	Belçika	82,3	7	Avusturya	25,1
10	İsveç	52,4	12	Portekiz	47,1	8	İsveç	71,8	8	Macaristan	17,7
11	Avusturya	50,9	13	Hollanda	46,4	9	Fransa	71,5	9	Slovakya	13,3
12	Belçika	50,4	15	İspanya	44	10	Almanya	68,7	12	İspanya	11,7
13	İtalya	50	16	Macaristan	42,8	11	Yunanistan	67,7	13	Polonya	11,6
16	Yunanistan	32,9	19	Danimarka	38,4	12	Avusturya	57	14	İtalya	11,4
20	Almanya	23,3	20	Polonya	36,7	13	İtalya	50,3	17	Almanya	8,57
23	Finlandiya	20,8	24	Avusturya	32,8	16	Danimarka	41,2	20	İsveç	6,82
29	Çek Cumhuriyeti	12,3	28	İrlanda	28,5	20	Finlandiya	29,7	22	Danimarka	6,2
30	Birleşik Krallık	12,1	29	Türkiye	26,9	28	Macaristan	8,78	23	Türkiye	5,84
32	Macaristan	5,8	31	Çek Cumhuriyeti	24,6	34	Çek Cumhuriyeti	6,02	25	Çek Cumhuriyeti	5,51
34	Slovakya	4,84	32	İsveç	24,4	47	Türkiye	1,7	26	Birleşik Krallık	4,65
36	Polonya	2,05	36	Slovakya	20,8	50	Polonya	1,18	29	Hollanda	3,36
40	Türkiye	0,57	42	Finlandiya	11,9	54	Slovakya	0,45	33	Romanya	2,57
42	Romanya	0	46	Romanya	6,36	56	Romanya	0	35	Fransa	2,3

Kaynak: WEF, Financial Development Report, 2012.

Tablo 11'den Özel Sektör Yurtiçi Tahvil Piyasası Kapitalizasyonu ile GSMH ilişkisi analiz edildiğinde, İtalya ve Fransa'nın Özel Sektör Yurtiçi Tahvillerinin GSMH'ye katkılarının yüksek olduğu, Türkiye'nin de bir kamu eliyle borçlanan bir ülke olması nedeniyle 29. sırada yer alarak nispeten üst sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Özel Sektör Uluslararası Tahvillerin GSMH'ye oranı açısından ise İrlanda ve Hollanda'nın üst sıralarda olduğu, Türkiye'nin ise oldukça geri sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Kamu Sektörü Uluslararası Tahvillerin GSMH'ye oranı açısından ise kamu borçlanmasını uluslararası piyasalardan yapan Yunanistan'ın yüksek bir orana sahip olduğu, Türkiye'nin ise 23. sırada yer alarak nispeten yüksek bir sırada yer aldığı görülmektedir.

4. Sonuç

Türkiye finans sektörü, son dönemde büyüme eğilimi göstermektedir. Bu büyümenin istikrarlı olduğu görülmekle birlikte, yeterli hacimlere ulaşmadığı ve büyüme kaynaklarının sağlıklı olmadığı görülmektedir.

Türkiye bankacılık sektörünün yabancı ülkelerde faaliyet gösteren bankalarının olması, bu ülkelere Türkiye'ye kaynak aktarılması için kilit bir önem taşımaktadır. Bu amaçla, yabancı ülkelerdeki şube sayılarının artırılması, yeni bankaların kurulması veya yabancı bankalara ortak olunması yoluyla ivedilikle

sağlanmalıdır. Yurtdışından sağlanan mevduatların Türkiye'ye aktarılması yoluyla hacimlerin büyümesi sağlanabilecektir. Ancak Türkiye'nin mevcut bankacılık yapısı, bu olanakların kullanılmasını engellemektedir. Bu nedenle sektörün önündeki engellerin kaldırılması gerekmektedir.

Bununla birlikte, Türkiye bankacılık sektörünün daha çok bireysel tüketicilere dönük bir yapısının olması, KOBİ'ler için yeterli ve düşük maliyetli kaynakların tam olarak sağlanamıyor olması, ayrıca KOBİ'lerin kendi fon kaynaklarını sağlamak üzere tahvil ihraç etmelerinde birçok engelle karşılaşılıyor olmaları gibi faktörler, genelde Türkiye'deki sektörlerin gelişmesi hedefi ile özelde ise İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi olması hedefi ile örtüşmeyen bir bankacılık yapısını ortaya koymaktadır. Türkiye bankacılık sektörünün; tüketici kredilerinden, kredi kartlarından ve yıllık aidatlardan büyük gelirler sağlayarak karlılığını artıran bir yapıda olduğu görülmektedir. Türkiye bankacılık sektöründeki dışa kapalı bu yapının ihracat odaklı bir bankacılık sistemi haline getirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Türkiye'nin sermaye piyasalarının ise, işlem gören hisse senedi sayısı ve piyasa kapitalizasyonu açısından geri sıralarda olduğu görülmektedir. Son iki yılda Borsa İstanbul'un kurulması ile daha modern bir yapıya kavuşan borsanın geliştirilmesi için belirlenmiş olan eylemlerin hayata geçirilmesi ve Borsa İstanbul'un rekabet edebilir bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir.

Sermaye piyasaları ile ilgili bir başka değerlendirme ise tahvil piyasaları için yapılabilir. Borsa İstanbul'un özel sektörün borçlanma aracı ihracını desteklemesi gerekmektedir. Özel sektörün tahvil ihraç edebilmesinin faiz oranlarının düşmesine ve kamu sektörünün tahvil ihracı ile borçlanmasının azaltılmasına bağlı olduğu göz önüne alındığında, faiz oranlarının düşürülmesi ve kamunun tahvil piyasasından kademeli olarak elini çekmesi önem taşımaktadır.

Kaynaklar

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Finans Piyasaları Raporu, Aralık 2012.

Euro Banking Association - EBA [Euro Bankalar Birliği], Euro Banking Statistics [Euro Bankacılık İstatistikleri], 2012.

Global Financial Centres Index - GFCI [Küresel Finans Merkezi Endeksi], The Global Financial Centers Index 15 [Küresel Finans Merkezi Endeksi 15], Mart 2014.

Global Financial Centres Index - GFCI [Küresel Finans Merkezi Endeksi], The Global Financial Centers Index 13, 15 [Küresel Finans Merkezi Endeksi 13, 15], Mart 2013.

Global Financial Centres Index - GFCI [Küresel Finans Merkezi Endeksi], The Global Financial Centers Index 11 [Küresel Finans Merkezi Endeksi 11], Mart 2012.

Global Financial Centres Index - GFCI [Küresel Finans Merkezi Endeksi], The Global Financial Centers Index 9 [Küresel Finans Merkezi Endeksi 9], Mart 2011.

The Heritage Foundation, 2014 Index of Economic Freedom: Promoting Economic Opportunity and Prosperity [2014 Ekonomik Özgürlük Endeksi: Fırsatların ve Refahın Geliştirilmesi], Miller T. , Kim A. B. ve Holmes, K. R: ed., 2014.

World Bank [Dünya Bankası] & International Financial Corporation - IFC [Uluslararası Finans Kurumu], Doing Business 2013 Report [İş Ortamı 2013 Raporu], 2013.

World Bank [Dünya Bankası], Country Statistics [Ülke İstatistikleri], 2014.

World Economic Forum - WEF [Dünya Ekonomik Forumu], Financial Development Report [Finansal Gelişme Raporu], 2012.

World Economic Forum - WEF [Dünya Ekonomik Forumu], Global Competitiveness Report [Küresel Rekabet Raporu], 2014.

World Federation of Exchange - WFE [Dünya Borsalar Federasyonu], Capital Markets Statistics [Sermaye Piyasaları İstatistikleri], 2012.